

Зінченко О. В.

кандидат психологічних наук, доцент
Київський столичний університет
імені Бориса Грінченка
zi85@ukr.net

<http://orcid.org/0000-0003-4625-7533>

Слонченко Є. І.

викладач
Київський столичний університет
імені Бориса Грінченка
zi85@ukr.net

<http://orcid.org/0009-0006-5519-051X>

Психологічні аспекти розвитку суб'єктності здобувачів вищої освіти

Анотація. У публікації здійснено теоретичний аналіз основних психологічних аспектів розвитку суб'єктності здобувачів вищої освіти. Визначено такі психологічні аспекти розвитку суб'єктності студентів як самостійність, готовність до розв'язання задач, емоційна регуляція.

Ключові слова: суб'єктність, здобувачі вищої освіти, самостійність, критичне мислення, емоційна регуляція.

Zinchenko O. V.

Candidate of Psychological Sciences,
Associate Professor,
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University
y.slonchenko@kubg.edu.ua

<http://orcid.org/0009-0006-5519-051X>

Slonchenko Ye. I.

teacher,
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University
y.slonchenko@kubg.edu.ua

<http://orcid.org/0009-0006-5519-051X>

Psychological aspects of the development of subjectness among higher education students

Abstract. This paper presents a theoretical analysis of the main psychological aspects of the development of subjectness among higher education students. The following psychological aspects of the development of students' subjectness have been identified: independence, readiness to solve problems, and emotional regulation.

Keywords: subjectness, students, independence, critical thinking, emotional regulation.

На сьогодні суб'єктність є важливим поняттям психологічної науки. Узагальнюючи наукові підходи до вивчення цього феномена, ми орієнтуємося на

результати досліджень наукового колективу, очолюваного М. Смульсон. З огляду на це, суб'єктність трактується як параметр активного впливу на реальність, що пов'язаний з трансформацією й актуалізацією ментальних моделей. При цьому, основними критеріями сформованості цієї властивості є самостійність, унікальність, самодостатність, готовність до складних життєвих виборів [3].

Здобувачі вищої освіти характеризуються низкою психологічних особливостей, що характеризують перехід особистості на кардинально новий етап життя: підвищення якості рефлексії, формування життєвих стратегій, спрямованість на самовизначення у фаховій і особистісній сферах, розширення векторів соціальної активності, інтеграція й диференціація світогляду [1]. У суспільному контексті основою характеристикою досліджуваної категорії осіб є навчально-професійна діяльність у закладі вищої освіти й пов'язані з нею соціальні контакти. Часто спільноту студентів асоціюють з юнацьким віком, проте ця група має досить неоднорідний віковий склад. З огляду на визначені психологічні трансформації актуалізується проблема суб'єктності студентської молоді, що визначається як властивість, що відображає індивідуальний стиль, здатність до активного життя, рівень інтеграції розуміння себе і поведінкової саморегуляції. Досягнення належного рівня розвитку цієї характеристики пов'язане з цілісністю розвитку емоційних, пізнавальних, фахових, соціальних, мотиваційних, ціннісних компонентів особистості. Доцільно звернути увагу на чинники формування суб'єктності студентів: забезпечення діалогічної взаємодії в освітньому процесі, надання максимальної самостійності здобувачу освіти у межах навчальної й професійної підготовки, розвиток механізмів саморегуляції. При цьому професійна суб'єктність проходить кілька етапів становлення у процесі здобуття вищої освіти: опанування навичок самопізнання, розуміння важливості самостійних зусиль у фаховому розвитку, стабілізація готовності до постановки й розв'язання професійних задач, реалізація індивідуального саморозвитку у певній галузі [2]. Очевидно, що не всі студенти проходять перераховані етапи, але запропонована модель може бути використана як орієнтир регулювання розвитку й соціалізації здобувачів вищої освіти.

Розвиток суб'єктності студентів можливий лише за врахування низки психологічних аспектів, що вимагають детального аналізу.

1. Самостійність студента в освітній діяльності. Гармонійне поєднання самостійності й ініціативності є основою формування належної внутрішньої мотивації й фахового розвитку студентів [4]. Важливо звернути увагу на загальну філософію організації освітнього процесу, що має орієнтуватися на положення суб'єкт-суб'єктної парадигми. На нашу думку, забезпечення формування самостійності студентів має починатися із заохочення обговорення дискусійних питань з викладачем і одногрупниками у контексті викладання професійних дисциплін. При цьому важливо, щоб дискусія реалізовувалася у контексті правил взаємної поваги й дотримання науковості обговорюваних аспектів. Тобто має формуватися саме позиція самостійності, а не свавілля. У цьому контексті важливо наголошувати на повазі як до студента, так і до викладача. Формування самостійності студентів також передбачає налагодження адекватних,

продуктивних стратегій забезпечення індивідуальної освітньої траєкторії у межах процесу вибору навчальних дисциплін.

2. Готовність до розв'язання життєвих і професійних задач. Цей аспект розвитку суб'єктності здобувачів вищої освіти залежить від комплексу заходів спрямованих на формування емоційних і когнітивних предикторів психіки. При цьому важливим є формування критичного мислення як основи продуктивної пізнавальної діяльності. Доцільно пам'ятати, що стимулювання студентів до захисту власної позиції пов'язане з розвитком критичності інтелектуальної активності студентів [5]. Таким чином, педагоги мають орієнтуватися на проблемний виклад матеріалу, що дозволяє постійно стимулювати пізнавальний процес молоді.

3. Емоційна регуляція здобувачів вищої освіти – це психологічний аспект розвитку суб'єктності, що особливо актуальний у часи війни. У цьому контексті важливим є опановування цивільним населенням засобами конструктивної долаючої поведінки. Компетенції подолання стресу в екстремальних умовах є важливим чинником забезпечення ініціативної й відповідальної поведінки. Крім того необхідно звертати увагу на розвиток емоційної регуляції молоді у ситуації академічного стресу, що поглиблюється в умовах соціальної нестабільності. Загалом досліджуваний параметр має забезпечувати формування відповідальної й зваженої активності у реагуванні на життєві проблеми.

Висновки. Встановлено, що основними критеріями сформованості цієї властивості є самостійність, унікальність, самодостатність, готовність до складних життєвих виборів. З'ясовано, що досягнення належного рівня розвитку суб'єктності залежить від цілісності розвитку емоційних, пізнавальних, фахових, соціальних, мотиваційних, ціннісних конструктів. Виокремлено основні психологічні аспекти розвитку суб'єктності здобувачів вищої освіти: самостійність студентів, готовність до розв'язання життєвих і професійних задач, належна емоційна регуляція. Подальші перспективи дослідження полягають в експериментальній перевірці психологічних умов формування суб'єктності здобувачів вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Жданюк Л. Соціально-психологічні особливості студентського віку. *Вісник післядипломної освіти. Серія «Соціальні та поведінкові науки»* : зб. наукових праць. 2017. № 4 (33). С. 28–40. http://nbuv.gov.ua/UJRN/vispdoso_2017_4-5_6

2. Навроцька М. С., Малихін О. В. Етапи розвитку суб'єктності студентів у процесі фахової підготовки. *Молодий вчений*. 2018. № 10 (62). С. 78–81. <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/3708>

3. Смульсон М. Л., Мещеряков Д. С., Назар М. М., Дітюк П. П. Концепція проектування віртуального освітнього простору з потенціалом розвитку суб'єктності дорослих. *Технології розвитку інтелекту*. 2023. Том 7. № 1 (33). https://psytir.org.ua/index.php/technology_intellect_develop/article/view/619

4. Цегельник Т., Брюховецька І., Мізюк В. Розвиток самостійності та ініціативності студентів у процесі навчання у вищій школі. *Освіта. Інноватика*.

Практика. 2025. Том 13, № 9. С. 166–172. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol13i9-022>

5. Perez A, Gualdrón E, de la Barrera A. La argumentación oral para el desarrollo del pensamiento crítico en el aula. *Revista Boletín Redipe*. 2021. V. 10. P. 48–65. <https://doi.org/10.36260/rbr.v10i9.1426>

ДЕКЛАРАЦІЯ про використання систем штучного інтелекту

Під час підготовки матеріалу конференції використано Grammarly AI використовувався для виправлення граматики та пунктуації.